

Asielzoekers en ongedocumenteerden

1. Europa

De regelmatig gepubliceerde Nieuwsbrief van de organisatie PICUM (vereniging van niet gouvernementele organisaties voor de behartiging van de belangen van ongedocumenteerde migranten op Europees niveau) begint telkens met de lugubere rubriek “Dood aan de grens”. In deze rubriek worden berichten uit de Europese pers verzameld over migranten, die trachtten illegaal de oversteek naar Europa te maken, maar daar het leven bij lieten. Toen de Spaanse enclaves in Marokko, met name Ceuta, omgevormd werden tot nauwelijks te benaderen forten, zocht men andere wegen. Met name waren er honderdtallen migranten die trachtten vanaf de kust van Mauretanië of Marokko over te steken naar de Canarische Eilanden (deel van Spanje). Per dag komen daar 3 à 4 *cayucos*, houten sloepjes met twee motoren aan wal, volgepakt met documentloze migranten. Zo bereikten ongeveer 2.000 migranten alleen al in januari en februari van dit jaar het grondgebied van de EU. Maar velen (de schattingen van het Spaanse Rode Kruis lopen uiteen van 160 tot 1.000 over dezelfde tijdsperiode) halen het niet en verdrinken onderweg. De oude routes over de Middellandse Zee, van Marokko naar Spanje en van Turkije naar Griekse eilanden worden ondertussen ook nog steeds druk gebruikt: uit Marokko komen migranten uit Afrika, via Turkije die uit Azië. Ook hier vallen elke maand opnieuw slachtoffers. Op de route via Turkije werden in januari onder meer gevallen gemeld van migranten die onderweg doodgevroren waren.

De EU heeft op het gebied van migratie geen directe bevoegdheden. Wel is het officiële streven om tot harmonisatie van de uiteenlopende asielprocedures in de lidstaten te komen. Maar dat heeft nog niet tot werkelijke resultaten geleid. De verdragen van Schengen en Dublin functioneren nu over de gehele EU, maar zijn vooral gericht op effectieve grenscontrole en op het tegengaan van asielverzoeken van dezelfde personen in meerdere lidstaten. Wat ongedocumenteerde migranten betreft: op het niveau van de EU wordt deze problematiek “buiten de deur gehouden”, het probleem wordt grotendeels genegeerd. En ook de lidstaten weten niet wat met deze migranten aan te vangen. Het officiële beleid is de aanvragen van degenen die een asielverzoek indienen snel af te handelen en zoveel mogelijk migranten zo snel mogelijk terug te zenden naar hun land van oorsprong. Maar in de werkelijkheid duurt dat allemaal erg lang en in veel gevallen lukt het terugsturen niet. Men moet er immers eerst achter zien te komen waar mensen werkelijk vandaan komen en dan moet het land van oorsprong nog toestemming verlenen voor hun terugkeer. Zo ontstaat een leger van ongedocumenteerden, die binnen de EU min of meer vogelvrij zijn. Ze doen het vuile werk en zijn vooral te vinden in landen en sectoren van de economie, waar weinig effectieve controle is. Veel ongedocumenteerden trachten zo snel mogelijk door te reizen, waarbij Engeland voor velen het gedroomde paradijs is, wellicht ook omdat men hoopt vandaar door te kunnen naar de VS of Canada.

Andere routes, onder meer vanuit China, worden georganiseerd door mensensmokkelaars. Vrouwen en kinderen zijn hier de meest gewilde en meest kwetsbare groepen. De kwesties van de mensensmokkel en van ongedocumenteerde vreemdelingen zullen in de nabije toekomst op het gebied van migratie de voornaamste én de meest complexe problemen van de EU zijn.

2. Nederland

Ook in Nederland voelt de overheid zich – ondanks het stoere taalgebruik - machteloos ten opzichte van het migratieprobleem. Zelfs de meest overzichtelijke onderdelen daarvan (afgifte van visa en van gewone vergunningen tot verblijf en het onderdeel asielverlening) verzanden in een administratieve warboel. De betreffende overheidsdienst (IND) heeft onoverzienbare achterstanden, maakt veel fouten (een relatief groot aantal asielbeslissingen wordt

bijvoorbeeld door de rechter ongedaan gemaakt) en wordt slecht aangestuurd. De politiek richt zich over het algemeen niet op constructieve oplossingen, nationaal, Europees en mondiaal (die alleen op langere termijn werken), maar op datgene waarvan men onmiddellijk electoraal gewin verwacht. Het terugdringen van aantallen “nieuwkomers” van buiten de EU is daarom de hoogste prioriteit. Daar horen bij: het zonder enige voorziening op straat zetten van vreemdelingen, die uitgeprocedeerd zijn en die ofwel niet terug kunnen ofwel niet terug willen. Een extravagante verhoging van leges bij het aanvragen of verlengen van verblijfstitels. Het opsluiten van vreemdelingen (waaronder gezinnen met kinderen) die men wil uitzetten. Deze detentie kan maanden duren, waarbij de mogelijkheid van uitzetting uiteindelijk soms helemaal niet reëel aanwezig blijkt te zijn. Het verhogen van de eisen rond gezinsvorming, c.q. hereniging.

Het terugsturen naar gevaarlijke landen of regio's zonder enige vorm van controle op wat er na aankomst aldaar gebeurt (bijvoorbeeld in landen waar een dictatuur heerst of een algemene toestand van chaos en/of geweld).

Het negeren van informatie over landen van herkomst van organisaties als Amnesty International en Human Rights Watch. Het serieus nemen van informatie van regeringen, die men in ander verband als gevaarlijk en ondemocratisch beschouwt (bijvoorbeeld Iran over personen die van de Islam waren overgegaan naar het christendom en over het lot van homoseksuelen). De meeste van deze maatregelen worden gemotiveerd omdat ze afschrikkend zouden werken voor mogelijke nieuwkomers. Dezelfde reden werd in feite gegeven om een generaal pardon af te wijzen voor asielzoekers die hun verzoek hadden ingediend onder de oude Vreemdelingenwet en die al meer dan vijf jaar op een besluit van de overheid wachtten.

Enkele statistieken. In 2005 dienden ongeveer 10.000 vreemdelingen in Nederland een asielverzoek in. In vergelijking met andere Europese landen is dat, relatief genomen, weinig. De meesten van hen kwamen respectievelijk uit Irak, Iran, Afghanistan en Soedan. In 6% van de gevallen ging het om alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). Van deze laatste groep kwam een groot deel uit China. Van de in 2004 *behandelde* verzoeken (gaat dus niet over in dat jaar ingediende verzoeken) werd aan 39% een vorm van legaal verblijf geboden. In datzelfde jaar verdwenen 10.662 uitgeprocedeerden met onbekende bestemming (MOB). Hoeveel daarvan kozen voor illegaal verblijf, hier of in een ander Europees land, is niet bekend.

Het strenge beleid treft vooral kinderen hard. Kinderen van asielzoekers, die hier al heel lang wachten, kinderen soms die hier geboren zijn en hier zo lang naar school zijn gegaan, dat Nederlands hun eerste “maatschappelijke taal” is geworden. De taal en de maatschappelijke omgangsvormen van hun land van herkomst zijn voor hen dikwijls vreemd, alles wat ze daarvan weten komt via hun ouders, die zelf dikwijls al hun kaarten op verder verblijf in Nederland gezet hadden. Het opsluiten van kinderen in afwachting van uitzetting, en dat in gevangnissen waar het regime geldt dat wordt toegepast op criminelen (bijvoorbeeld één uur per dag luchten, soms in kooien) is niet alleen moreel onaanvaardbaar, het is ook in strijd met het Verdrag over de Rechten van het Kind, dat Nederland ondertekend heeft. Het openbare duel dat de minister van Vreemdelingenzaken meende te moeten aangaan met een middelbare scholiere, die hier haar eindexamen voor de middelbare school wilde halen, is een pijnlijke en onnodige vertoning geweest. Tenslotte bleek onlangs dat de overheid uiterst traag gereageerd heeft op signalen van de hulpverlening over AMA's die op grote schaal door mensensmokkelaars uit een asielzoekerscentrum werden opgehaald. Wat deze smokkelaars vervolgens met die kinderen deden, is nog steeds niet opgehelderd.

Dat de landelijke overheid honderden asielzoekers, waaronder gezinnen met kinderen zonder middelen van bestaan op straat zet, heeft geleid tot een aantal conflicten tussen landelijke en

plaatselijke overheden. Gemeentebesturen wilden niet dat deze mensen geheel berooid op straat zwierven en ondersteunden groepen van vrijwilligers die minimale opvang boden. Oorspronkelijk waren er onder deze mensen ook asielzoekers, die nog een procedure hadden lopen (als de IND op grond van nieuwe informatie het asielverzoek, na een eerste afwijzing weer in behandeling genomen had). Dat is onlangs ongedaan gemaakt. In principe zouden zij voortaan in een Asielzoekerscentrum (AZC) mogen blijven wonen.

Telkens opnieuw wordt gesteld dat uitgeprocedeerde asielzoekers en andere illegaal hier verblijvende personen naar hun land van oorsprong moeten terugkeren. Vanuit de hulpverlening wordt daar tegenin gebracht, dat de enige mogelijkheid is om je echt te verdiepen in de reden waarom mensen niet terug willen. Individu na individu, want die redenen lopen sterk uiteen. Sommigen zien geen enkele mogelijkheid tot een menswaardig bestaan in het land van herkomst, sommigen koesteren wel degelijk vrees voor vervolging, anderen durven niet berooid terug omdat hun familie in hun vertrek naar het rijke Westen heeft geïnvesteerd (bijvoorbeeld land of juwelen verkocht), weer anderen ontvluchten wraaknames van hun directe omgeving (erekwesties). Als de werkelijke obstakels boven tafel gebracht zijn, kan dat alsnog ertoe leiden dat er geen andere mogelijkheid dan teruggaan overblijft. Maar dan wel goed voorbereid en nadat reële obstakels voor een veilige en humanitair verantwoorde terugkeer uit de weg zijn geruimd.

We hebben hier te maken met één van de gevolgen van het gebrek aan economisch en politiek evenwicht in deze wereld. Juist vanuit een gelovig perspectief moeten we ons doorheen alle economische en politieke discussies heen het lot van kwetsbare, op drift geraakte mensen blijven aantrekken.

Frits Florin, adviseur van de Commissie PIN